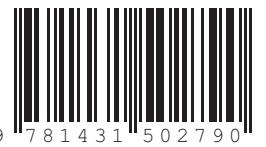

ISBN 978-1-4315-0279-0

9 781431 502790

LIFE SKILLS IN SEPEDI
GRADE 3 – BOOK 1

TERMS 1 & 2

ISBN 978-1-4315-0279-0

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

15th Edition

Workbooks available in this series:

- Grade R
(in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6
(in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3
(in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9
(in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3
(in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

Mphato wa

3

E booleditwe
ebile e sepelelana
le CAPS

Mabokgoni a Bophelo ka SEPEDI

Puku ya 1
kotara ya 1&2

Leina:

Phapoši:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

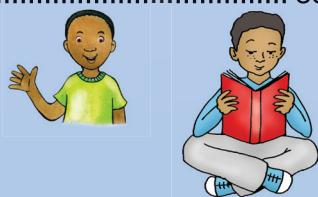

Diteng

Kotara ya 1

Letlakala

1	Ka ga Nna.....	2
2	Sekolo sa rena.....	4
3	Tšohle ka ga nna	6
4	Go gola ka mmele le ka mengwaga .	8
5	Maikutlo.....	10
6	Dilo tše di nthabišago.....	12
7	Maikutlo.....	14
8	Go itekola	16
9	Maphelo le thušo ya potlako	18
10	Dintho tše mollo	20
11	Go šireletša mmele wa ka	22
12	Go itšhireletša	24
13	Tlhokomelo ya mmele	26
14	Ditokelo le maikarabelo	28
15	Ditokelo le maikarabelo	30
16a	Matšatši a sedumedi le matšatši a mangwe a bohlokwa	32
16b	Go lekola	33

Kotara ya 2

Letlakala

17	Dijo tša phepo	34
18	Mekgwa ya rena ya go ja.....	36
19	Mekgwa ye mebotse ya go ja	38
20	Go ja gabotse.....	40
21	Dikhunkhwane.....	42
22	Ka ga dikhunkhwane	44
23	Madulo a dikhunkhwane	46
24	Bontšha mošomo wa gago ka go ikgantšha	48
25	Leboo la bophelo	50
26	Leboo la bophelo	52
27	Seruiwaratwa sa ka	54
28	Go hlokomela tikologo ya rena.....	56
29	Go risaekela.....	58
30	Matšatši a ditumelo le a mangwe a bohlokwa	60
31	Mafelo a go fapania a go rapela	61
	Setifikeiti	62
	Pukuntšu ya ka	63

Mdi. Angie Motshekga,
Tona ya Thuto ya
Motheo

Ngk. Reginah Mhaule,
Motlatša-Tona wa Thuto
ya Motheo

Dipukutšomo tše di tšweleditšwe go thuša bana ba Afrika
Borwa ka tlase ga boetapele bja Tona ya Thuto ya Motheo, Mdi.
Angie Motshekga, le Motlatša-Tona wa Thuto ya Motheo, Ngk.
Reginah Mhaule.

Rainbow Workbooks di bopa karolo ya mohlwaela wa tsenogare
woo maikemišetšo a wona e lego go kaonafatša mošomo wa
barutwana ba Afrika Borwa bao ba lego mephatong ye tshela ya
mathomo. Projekte ye, bjalo ka ge e le ye nngwe ya dinepokgolo
tša Dithulaganyo tša go Diragatša tša Mmušo, e kgonne go
diragala ka thekgo ya mašeleng a go tšwa, ka ntle le go kgokgona
go Sešegotlotlo sa Bosetšhaba. Se se kgontšitše Kgoro go dira
dipukutšomo tše, ka maleme ka moka a semmušo, ka ntle ga gore
Kgoro e lefe.

Re hutša gore barutiši ba tla holega ka dipuku tše mošomong
wa bona wa tšatši ka tšatši wa go ruta, le go kgonthiša gore
barutwana ba kcona go fetša lenanethuto. Re hlokometše gore
re hlahle barutiši ditirong ka moka ka go tsenya maswao a
ditaetši ao a laetšago seo morutwana a swanetšego go se dira.

Re tloga re hutša gore bana ba tla ipshina ka go dira mešomo
ye e lego ka mo dipukwaneng tše ge ba dutše ba gola, ba ithuta,
le gore wena, morutiši, o tla ipshina le bona mo lethabong la go
ithuta.

Re kganyogela lena, barutiši, le barutwana ba lena, katlego, ka
tšhomiso ya dipukutšomo tše.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Fifteenth edition 2025

ISBN 978-1-4315-0279-0

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright
holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be
pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

This book may not be sold.

3

Mphato wa

Mabokgoni a Bophelo
ka SEPEDI
Puku ya I

Puku ye ke ya:

1

Kotara ya I – Bekē ya I – Lephphetshomo /a

A re ngwaleng

Ka ga Nna

Bohole re a fapanā gomme ka moka re kgethegile.
Ngwala tshedimošo ya gago ya maleba pukwaneng ye
ya boitsebišo. Hlāma setempe sa ID. Gē o feditše, laetša
mogwera wa gago pukwana ya gago ya boitsebišo.

Ke eng dilo tše di swanago le tše di sa swanego
gareng ga gago le mogwera wa gago?

Pukwana ya Boitsebišo

Leina:

Mengwaga:

Letšatši la Matswalo:

ngwaga kgwedi letšatši

Mo o belegetšwego:

Mosetsana goba Mošemane:

Leleme la gae:

Mmala wa moriri:

Botelele: _____ cm

Mmala wa mahlo:

Mosaeno

Letšatšikgwedi:

Thala seswantšho se se bontšhago wena.

2

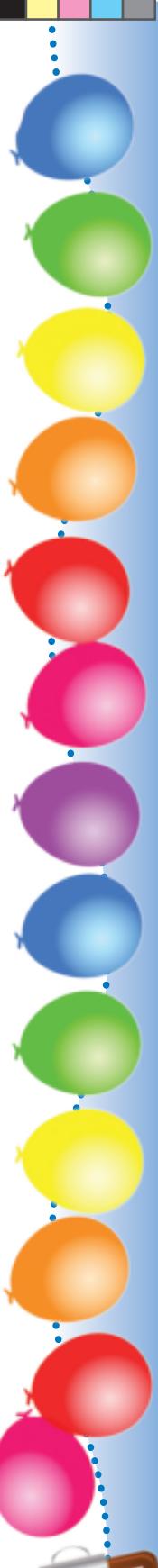
A re boleleng

Nagana ka bophelo bja gago go fihla gabjale.

Na o kgonna go gopola go fihla kae?

Na o gopola letšatši la matswalo a gago la
ge o fetša mengwaga ye mebedi?

Na o kgonna go gopola tša nako ya ge o
thoma sekolo?

A re ngwaleleng

Ngwala mothalonako wa bophelo bja gago

Ke belegwe ka	Ke thomile go bolela ka	Ke thomile sekolo ka	Ke tlile go Mphato wa bo 3 ka
kgwedi			
ngwaga	20 _____	20 _____	20 _____

2

Kotara ya / - Beke ya / - Lephphetshomo / a

Sekolo sa lena

A re direng

Morutiši wa gago o tla go thuša go ngwala mothalonako la sekolo sa lena. Re go thometše ona. Morutiši wa gago o tla go botša ditiragalo tše dingwe tše bohlokwa tše o ka oketšago ka tšona.

Sekolo sa lena se thomile ka ngwaga ofe?	Hlogo ya sekolo sa lena e tlile neng sekolong sa lena?		

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

A re ngwaleng

Histori ya sekolo sa lena e reng? Hwetša dikarabo tša dipotšišo tše gomme o di ngwale mo dikgobeng kholomong ya mathomo. Ka morago thala diswantšho tša go laetša histori yeo.

Sekolo sa lena se thomile ka ngwaga mang?	Thala seswantšho sa sekolo sa lena.
Hlogo ya mathomo ya sekolo se e be e le mang?	

Letšatšikgwedi:

4

Moano wa sekolo o be o le eng?
Na lehono o sa le wona woo?

Bolela ka ga selo se sengwe se se
kgethegilego ka sekolo se.
(Mohlomongwe go ka ba go bile
morutwana yo a kgethegilego
goba bokgoni bjo bo kgethegilego.)

Thala leswao la sekolo.

A re itšidulleng

Pele o dira mošongwana ka ntłe, thoma ka go itšidulla bjalo ka katse.
Se se tla dira gore go be bobebé gore mmele wa gago o šuthe. Gape,
itšidulle ka morago ga mošongwana gore mmele o iketle o fole.
Se se tla go thuša gore o se ke wa ba le dihlabi mo digobeng
tša gago. Bjale latela ditaelo tše.

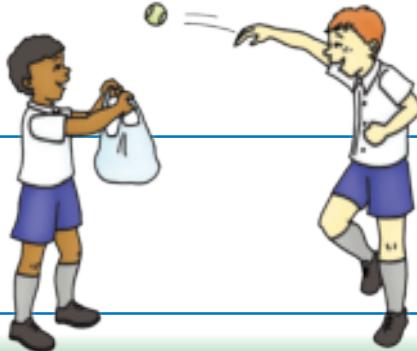

Morutiši o tla bitša leina la gago gomme a
fošetša kgwele go wena. Kaba bolo pele e ewa.

Bjale leka go lahlela kgwele ka mokotlaneng
ge mogwera wa gago a go fošeditše yona.

fošetša kgwele go mogwera wa gago gomme o
bone ge a ka e kaba ka mokotlana.

Ikotlolle go swana le katse gomme
o khutše.

Tšohle ka ga nna

A re boleleng

Gopola ka selo se sebotse seo se kilego sa go diragalela nakong ye e fetilego gomme o anegele mogwera wa gago ka sona gore a kgone go go tseba bokaone.

Ke ile lewatle ke na
le mengwaga ye 5.

Ke ile ka wa
lebotong ke na le
mengwaga ye 4.

A re boleleng

Etla re bolele. Botša mogwera wa gago gore motho yo o fetogile bjang go tloga boseeng go fihla ge a le mokgekolo.

Lesea

Ngwana

Ngwana wa sekolo

Mofsa

Mosadi

Mokgekolo

Letšatšikgwedi:

A re itšidulleng

Šomang ka dihlopha. Hlamang koša gomme le bine.

Sehlopheng sa lena, ngwalang mantšu a koša mo sek gobeng se se filwego.

Ge le feditše, le bontšhe barutwana ka phapošing gore koša yeo le e
opela bjang le dutše le bina.

4

Go gola ka mmele le ka mengwaga

Kotara ya 1 – Beke ya 2 – Lephetsomo la

A re boleleng

Bolela ka fao bana ba bagolwanyane le batho ba bagolo
ba fapanago le wena ka gona.

Na batho ba fetoga bjang ge ba dutše ba gola?

A re ngwaleng

Ke dilo dife go tše di latelago tše o di dirago
go fapano le ka fao batswadi ba gago ba di
dirago? Swaya sefahlego se se nepagetšego.

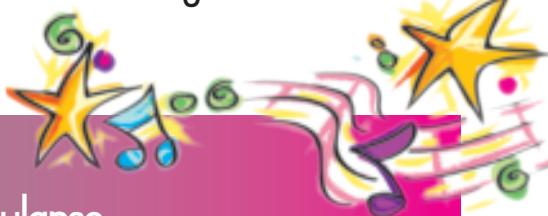
	Nna	Batswadi ba ka
Go kitima ka ntle le go lapa.		
Go tshela kgati		
Go bala kuranta.		
Go otlela sefatanaga.		
Go bapala ka go namela mehlare.		

Letšatšikgwedi:

A re opeleng

A re itokišetšeng go bina. Dira medumo ye.

Modumo wa ka pela wa saerine sa ambulanse.

Modumo wa go nanya wa go swana le ge re opelela ngwana gore a robale.

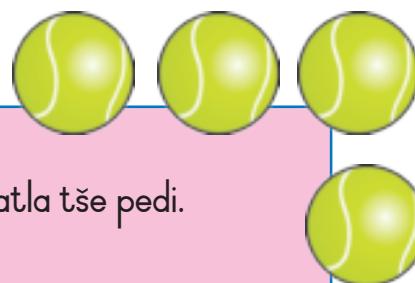
Modumo wa godimo wa go swana le wa dinonyana ge di opela.

Modumo wa fase wa go swana le wa tau ge e rora.

A re itšhidulleng

Na o ka kgonago kaba kgwele?

Fošetša kgwele ya thenisi moyeng gomme o e kabe ka diatla tše pedi.

E fošetše godimo gomme o phaphathe diatla pele o e kaba.

Bethabethiša kgwele ya thenisi godimo ga lebato.

Hlama mmopu wa khrikhete ka go šomiša pampiri ye e tatagantšwego goba seripana sa kota. E šomiše go bethabethiša kgwele fase.

Bjale ikotlolle bjalo ka katse.

5

Kotara ya I – Beke ya 3 – Lephetsomo la

A re boleleng

Maikutlo

Lebelela diswantšho tše gomme o bolele gore bana ba ba ikwa bjang.
Na o kile wa ikwa ka mokgwa wo? Ngwala gore ngwana yo mongwe le yo
mongwe o ikwa bjang. Šomiša mantšu a go go thuša.

nyamile

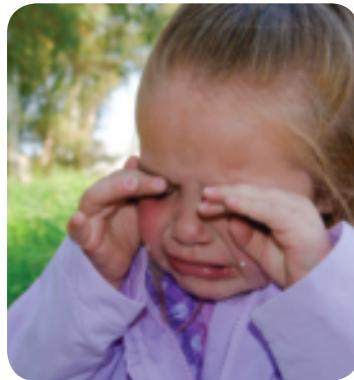
thabile

itshola

boifa

ikgantšha

befetšwe

A re itšidulleng

Raloka papadi ya thenese ya ba bannyane
o ikača go betha kgwele ka bokapele le ka
bomorago bja seatla.

10

Letšatšikgwedi:

A re boleleng

Ke eng se se go thabišago?

Ke eng se se go nyamišago?

Ke eng se se go tšhošago?

Ke eng se se go befedišago?

A re ngwaleng

Ngwala ka go pukutšatši ditaba tša letšatši leo o bego o ikwa o thabile. Hlaloša gore ke eng ye e go thabišitšego?

Dumela pukutšatši

Ngwala ka go pukutšatši ditaba tša letšatši leo o bego o ikwa o nyamile. Hlaloša gore ke eng ye e go nyamišitšego?

Dumela pukutšatši

Morutiši:

Saena:

Letšatšikgwedi:

6

Dilo tše di nthabišago

Kotara ya I - Beke ya 3 - Lephetsomo la

A re ngwaleng

Bolela ka ga ditiro tše o ipshinago ka tšona go feta. Bjale, di ngwale mo dikgobeng tše di lego gona mo mmepeng wa monagano.

**SEO KE
THABELAGO
GO SE DIRA**

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

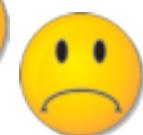
Šomiša mmepē wa gago wa monagano go ngwala temana ka tše o thabelago go di dira.

Tše o ke di thabelago go feta

A re direng

Šomiša hlama ya gago ya go bapadiša go bopa sefahlego se se thabilego le se se nyamilego.

A re boleleng

Botšiša bagwera ba bahlano gore ba rata go dira eng. Khalara le pokisana le I nako ye nngwe le ye nngwe ge ba laetša go rata thaloko yeo.

5					
4					
3					
2					
1					
	Go opela	Go bala	Go penta	Dipapadi	Mmetse

Ke thaloko efe ye e tumilego go feta?

Maikutlo

Kotara ya I – Beke ya 4 – Lephetsomo la

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše gomme o bolele ka fao o ka kgonago go thuša bana ba go dira dilo tša nnete. Swaya karabo ya maleba.

	<p>Na ga o bone mo o yago?</p> <p>Tshwarelo! Anke ke go thuše go topa dilo tše!</p>	
	<p>Tshwarelo! Kgwele ya gago še!</p> <p>Hei! Sepela o yo bapala lefelong le lengwe!</p>	
	<p>Ke ya ka gomme o ka se e hwetše.</p> <p>Etla, re abagane tšhokolete.</p>	

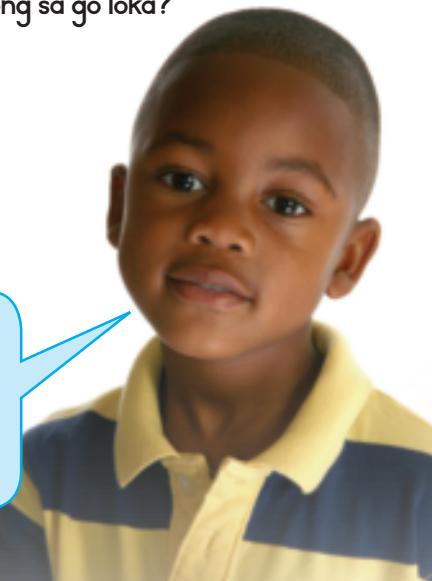
A re ngwaleng

Na bagwera ba mmapale ba dira eng sa go loka?

Ge nka dira
phošo ke kgopela
tshwarelo.

Ge ke bona
mogwera wa ka a
palelwā ke a mo
thuša.

Letšatšikgwedi:

Ngwala dilo tše dingwe tše 4 tše bagwera ba go loka ba di dirago.

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše. Bolela ka ga seo o se bonago go se sengwe le se sengwe sa tšona. Kgetha seswantšho se tee gomme o ekiše seo se ka bego se direga go sona. Efa kanegelo ya gago mafelelo.

Bjale, ngwala tiragatšo ka seswantšho se o se kgethilego. Ngwala maina a badiragatši ka kholomong ya mathomo.

A re itšidulleng

Leka go dira dilo tše.

- Kitima gomme o dikologe lepatlelo. Ge morutiši wa gago a re "retologa" o swanetše go retologa gomme o kitime o boele morago.
- Bjale bethabethiša kgwele mo lebatong o dutše o šuthela pele.

Morutiši:
Saena:
Letšatšikgwedi:

8

Go itekola

Kotara ya I – Beke ya 4 – Lephetsomo la

A re ngwaleng

Ke a itekola

Ke mogwera wa go loka.

Ke hlokomela bagwera ba ka.

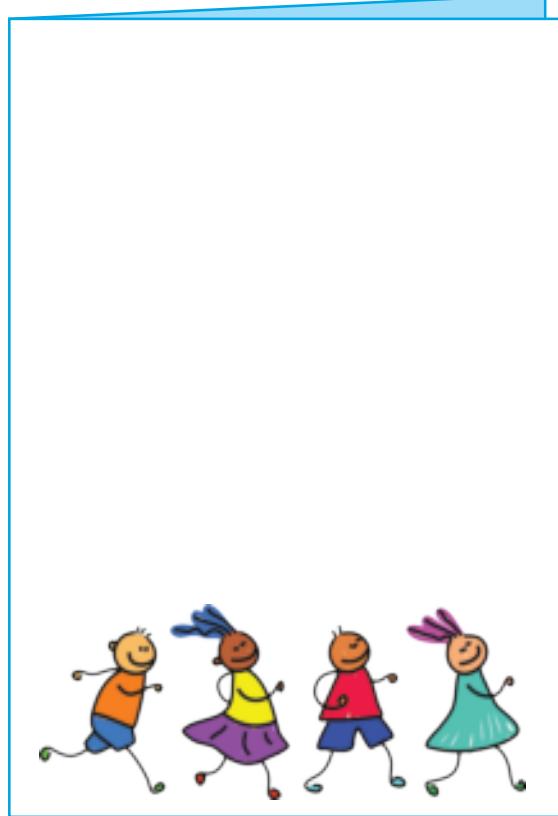
Ke rata bana ba mphato wa rena.

Bana ba bantsi ka mphatong wa rena ba nthata.

Ka mehla ke motho wa go ikokobetsha.

Direla motho yo o mo ratago karata.

Thala seswantsho ka ntle ga karata gomme o ngwale
molaetsa wo bohlokwa ka gare.

Letšatsikgwedi:

16

A re ngwaleng

Thala seswantšho sa bagwera, goba sa morutiši wa gago,
goba sa balapa la geno. Ngwala maina a bona.

Batho ba bohlokwa bophelong bja ka

(Handwriting practice area)

(Handwriting practice area)

Bjale, ngwala o hlaloše gore batho ba ke ba mohuta mang le gore ke ka lebaka la eng ba kgethegile goba ba le bohlokwa.

(Handwriting practice area)

(Handwriting practice area)

9

Maphelo le thušo ya potlako

Kotara ya I – Beke ya 5 – Lephetsomo la

A re boleleng

Bolela ka seo se diregago mo seswantšhong se.

Na o kile wa tšwa mookola?

Na o swanetše go dira eng ge o etšwa mookola?

Na o tseba mo lepokisana la Thušo ya Potlako la sekolo le lego gona? Bolela gore le kae. Le ka

Bea matswalo fase.
Gantsi ga go na lebaka la gore o tlalelwé.

Gopola: O se ke wa kgwatha madi a motho yo mongwe.

Seo o swanetšego go se dira ge o etšwa mookola

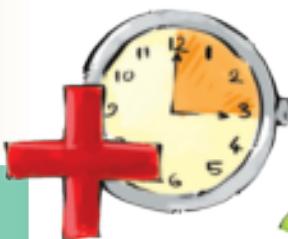
1 Dulela pele gomme hlogo e lebelele fase.

2 Tswalela mašoba a dinko ka go a pitlaganya metsotso ye 2 gomme o buše moyo ka molomo.

3 Bea selo sa go tonya ka morago ga molala wa gago. mohlala: toulo ye meetse goba aese ye e phuthetšwego ka toulo.

4 O se ke wa minola mamina ka morago ga go ema ga mookola.

5 Ge madi a sa eme ka morago ga metsotso ye lesomehlano bona ngaka goba mooki.

Letšatšikgwedi:

Go alafa mo o segilwego

A re bololeng

Ga re kgone go bona ditwatši, fela di gohle. Ge re ka itshega re swanetše go hlokomela gore ntho yeo e hlwekile gore e se tsenwe ke ditwatši.

A re bololeng

Hlalošetša bagwera ba gago gore ntho ya go segwa e hlwekišwa bjang. Bontšha gore ba swanetše go dira bjang go e hlwekiša.

Tsela yeo re ka thibelago madi go tšwa nthong ya go segwa ke selo. mohlala: Letsogong

O se ke wa swara madi a motho yo mongwe.

Ge o thuša motho yo mongwe ka mehla o swanetše go rwala ditlelafo.

Emiša madi ka go rotoša ntho gore e be ka godimo ga bogodimo bja pelo.

Ge ntho e epegile gomme e fela e etšwa madi, eya ngakeng goba kliniking.

Nyakišiša gore ke nomoro efe ya tšhoganyetšo ye o ka e leletšago. Mogala: _____

10

Dintho tša mollo

Kotara ya / - Bekē ya 5 – Lephphetshomo la

A re baleng

Ge o ka kgoma selo sa go fiša, o tla swa.
Na o swanetše go dira eng ge motho yo mongwe a ka swa?

1 Hlatswa mo letlalo le swelego ka meetse a go tonya, metsotsye e ka bago IO (lesome). Se se thusa go okobatsha letlalo.

2 Khupolla ntho ya mollo.
O se ke wa tloša diaparo ge di kgomaretše letlalo.

3 Tlogela ntho ya mollo e le molaleng gomme o hlokomele gore e se ke ya phera.

4 Ge ntho ya mollo e epegile goba e le ye kgolo go feta seatla sa gago, eya ngakeng ka pejana.

A re šutheng

Dira motabogo wo motelele. Šomiša dithupana tše tharo goba diripana tše tharo tša thapo. Ka morago ga ge o tabogile gare ga tšona di katologanye kudu go bona gore ke mang a ka tabogago go feta bohle.

Swaya gore o ka kgonia go taboga go fihla kae.

Bona ge eba mogwera wa gago a ka kgonia go taboga go go feta.

A re itšidulleng

Dira kiribana.

Amogetšana le mogwera wa gago ka go ba kiribana.

Šielanang ka go betha kgati gore bagwera ba lena ba tshele.

A re boleleng

Na go direga eng mo diswantšhong tše?
Na batho ba ka fišwa ke eng gape?

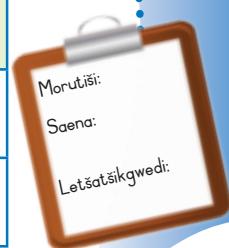
Ngwala melawana ye bohlokwa ye o swanetšego go e gopola ge o thuša:

Motho a etšwa mookola

Motho a segilwe

Motho a swele

11

Go šireletša mmele wa ka

Kotara ya I – Beke ya b – Lephphetshomo la

A re boleleng

Re swanetše go hlokomela mebele ya rena.

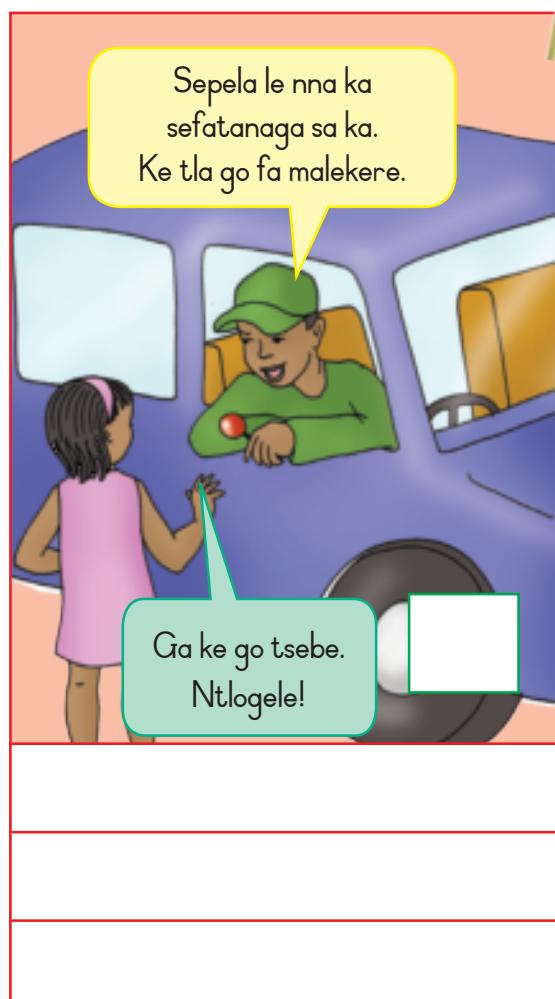
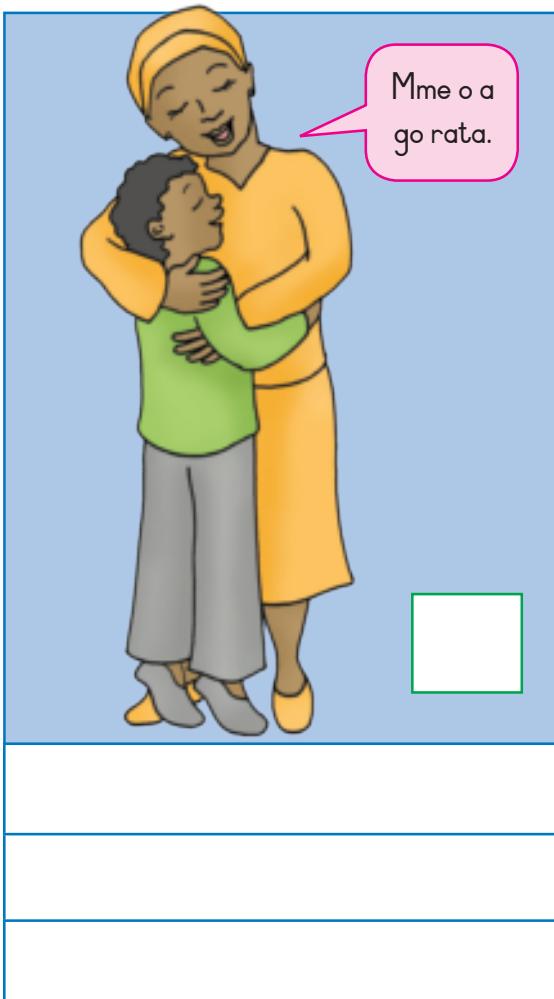
Re kwa bose ge re rata selo gomme re nyaka
gore se tšwele pele.

Ga re kwe bose ge selo se dira gore re se ke
ra iketla ge go le bjalo re rata gore se emiše.

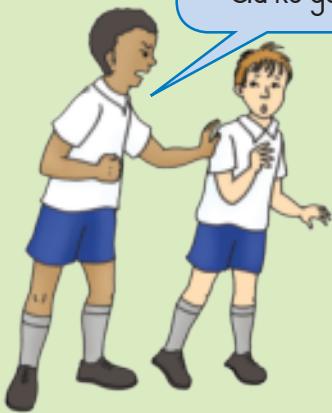
A re ngwaleng

Ngwala leswao le ✓ ge seswantšho se bontšha tiro ye e bolokegilego
goba ✗ ge tiro e bontšha go se bolokege. Ka morago, ngwala lefoko
ka tlase ga seswantšho se sengwe le se sengwe, o laetše gore ke ka
lebaka la eng o nagana gore se bolokegile goba ga se sa bolokega.

Ga ke go rate.

Bjale o yo mobotse.

Go gana

Ga go bonolo go gana ka mehla, fela o swanetše go gana ge motho yo
mongwe a go dira dilo tša go se loke.

Ge motho yo mongwe a go dira dilo tša go se loke, bolela o re "aowa".
Botša motho yo mogolo yo o mo tshepago ka ga motho yoo.

A re ngwaleng

Kgetha batho ba bararo ba o ba tshepago, o be o hlaloše gore ke ka
lebaka la eng o ba tshepa.

Ngwala gore o ka bega bjang maitemogelo a mabe (taba ye mpe ye e go diragaletšego),
o begela motho yo o mo tshepago.

Go itšhireletša

Kotara ya l – Beke ya b – Lephphetshomo la

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše ka kelohloko. Leka go anega taba ka tšona. Ngwala kanegelo ya gago ka gare ga pudula ya polelo ya mafelelo.

Etla, ke tla go iša lebenkeleng.

Go diregile eng?

A re boleleng

Boledišanang ka gore mosetsana o be a ikwa bjang, le gore o dirile eng ka maemo ao a lego go ona.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwala melao ye mehlano ya boipabalelo.
Thoma wo mongwe le wo mongwe ka:

Bana ba se ke ba...

A re direng

Hlama sebipasefahlego (maske) gomme o laetše
maikutlo.

Tšea sephetho sa gore o nyaka sebipasefahlego sa gago
e be se se bjang.

Se thale mo pampiring.

Se sete gomme o se ntšhe.

Sega mahlo.

Kgabiša sebipasefahlego sa gago ka pampiri ya mebala.

A re itšhidulleng

Itokišetše lebelo.

Hlabo letolo mothalong wa go thoma.

Theeletša morutiši ge a re:

"Methalong! Otlologang! Tlogang!"

Bjale dira tsela ya go šitiša.

13

Tlhokomelo ya mmele

Kotara ya I – Beke ya 7 – Lephetsomo la

A re boleleng

Ke maikarabelo a ren a moka go swara mebele ya ren e phetše gabotse.
Na bana ba dira eng ye e loketšego mebele ya bona?

Na ke dilo dife tše dingwe tše di sa lokelago mebele tše batho ba felago ba di dira?

Na o be o tseba gore go kgoga ga go a lokela mebele ya ren?

Na o be o tseba gore ga go a lokela mmele wa gago ge motho yo mongwe a kgoga kgauswi le wena?

Na go kgoga go senya bjang mebele ya ren?

A re ngwaleng

Swaya ntsha ye nngwe le ye nngwe ka ✓ goba ka ✗ go laetsa ge
eba ke nnete goba maaka.

	Sekerete ke se sebose.
	Ge nka dula kgauswi le motho yo a kgogago ke tla gobatša mmele wa ka.
	Go kgoga go ka dira gore meno a gago a be a maserolane.
	Go kgoga go hlola malwetši a legano.
	O ka hlaselwa ke go gohlola kudu ka lebaka la go kgoga.
	Go kgoga go ka hlola kankere.

Letšatsikgwedi:

26

Melao ya bophelobotse

Ke swanetše go gohla meno a ka pele ke eya go robala.

Ke swanetše go kama meriri ya ka pele ke eya sekolong.

Ke swanetše go dira gore manala a ka a dule a ripilwe a bile a hlwekile. Ke swanetše go hlapa diatla ka morago ga ge ke ile ntlwaneng ya boithomelo le pele ke swara dijo.

Ke swanetše go hlwekiša manala a ka ka morago ga go bapalela santeng.

Ke swanetše go hlapa diatla ge ke etšwa ntlwaneng ya boithomelo.

Ke swanetše go lahlela dithišu tša ditšhila ka gare ga setšhelamatatlakala.

Lapolaga

Na ba swanetše go apara eng gore ba dule ba bolokegile? Nyalanya diswantšho ka go thala mothalo go tloga go diswantšho tše di lego mothalong wa ka godimo le diswantšho tše maleba tše di lego mothalong wa ka fase.

Lapolaga

Eba mafolofolo o raloke papadi ya khrikheté ya ba bannyane.

Morutiši o tla raloka mmimo. O theeletše gomme ka morago o bethabethe tšhuni ka menwana mo teskeng ya gago.

14

Kotara ya I – Beke ya 8 – Lephphetshomo la

A re baleng

Ditokelo le maikarabelo

Ka nako ye nngwe bana ba swanetše
go thuša ba malapa ka go šoma.

Bana ga se ba swanelo go šoma boima
bjalo ka batho ba bagolo.

Bana ba swanetše go hwetše nako ya
go bapala le go ya sekolong.

Lebelela diswantšho tše. Swaya mešomo ye e lebanego bana. Ka morago, ngwala lefoko ka fase
ga seswantšho se sengwe le se sengwe, o laetša gore ke ka lèbaka la eng se sa lokela bana goba
se ba loketše.

 Pheladi o rekiša merogo letšatši ka moka ka fao ga a kgone go ya sekolong.	 Hunadi o nošetša merogo ge sekolo se tšwele.

Lesiba o rwala ditena ka gobane
o šomela moagi.

Tšhego le Oki ba thuša
go hlatswa dibjana.

A re boleleng

Na o dira mešomo efe kua gae?

Na ke mešomo efe ye o e dirago sekolong go thuša
morutiši wa gago?

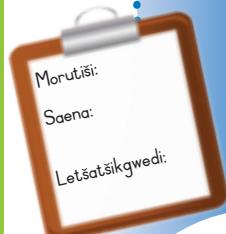
A re itšidulleng

Hlama papadikekišo, ke gore, le diragatša papadi ka ntle le go bolela
mantšu, ka ga go dira mešomo ya go fapano. Sehlopha sa lena se
swanetše se bolele gore se nagana gore le diragatša mešomo ya
mohuta mang.

Bofagantšha
maoto a lena
mmogo ka
morago le
kitime.

Ka morago ithute go
raga kgwele gomme o
bone gore o ka e ragela
bokgole bjo bokaakang.

Ditokelo le maikarabelo

Kotara ya I – Bəkə ya 8 – Lephəphetshomo la

A re boleleng

Botša bagwera ba gago gore bana
ba ba tshela melao efe

Sekolo se sengwe le se
sengwe se na le melao gore
se tle se šome gabotse.
Phapoši ye nngwe le ye
nngwe le yona e na le
melao ye re swanetšego go
e latela.

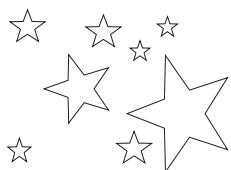
A re ngwaleng

Ngwala melao ye 4 ya
phapoši ya lena.

A re boleleng

Bala ditokelo tše le maikarabelo a, gomme o bolele le mogwera wa gago mabapi le gore tokelo ye nngwe le ye nngwe e ra eng.

MAIKARABELO A BAFSA BA **AFRIKA BORWA**

Tekano	Seriti sa botho	Bophelo	Balapa
<p>Swara batho ka moka ka go lekana le ka tshwanelo. O se ke wa hlaola.</p> 	<p>Hlompha bohole. Bontšha go loka le go hlomela.</p> 	<p>Dilo ka moka tše di phelago di bohlakwa. Swara dilo ka moka tše di phelago ka tlhompho.</p> 	<p>Godiša o be o hlompho batswadi ba gago. Bontšha go loka le go botega go balapa.</p>
Thuto	Mošomo	Tokologo le tšireletšo	Thoto
<p>Tsena sekolo, ithute o be o šome ka maatla. Latela melao ya sekolo.</p> 	<p>Thuša balapa ka mošomo wa ka gae. Bana ba se ke ba gapeletšwa go nyaka mošomo.</p> 	<p>O se ke wa gobatša, wa hlakiša goba wa tšošetša ba bangwe, gomme o se ke wa dumelela ba bangwe go dira bjalo.</p> 	<p>Hlompha dithoto tše ba bangwe. O se ke wa senya thoto ebole o se ke wa utswa.</p>
Bodumedi, go ba le tumelo le moakanyo	Tšireletšo	Boagi	Tokelo ya go hlagiša maikutlo
<p>Hlompha ditumelo le meakanyo ya ba bangwe.</p> 	<p>Hlomela lefase. O se ke wa senya meetse le mohlagase. Hlomela diphoofolo le dimela. Swara legae la geno le motse wa geno o hlwekile o bolokegile.</p> 	<p>Eba moagi wa go loka, wa potego wa Afrika Borwa. Hlompha melao, gomme o kgonthiše gore ba bangwe ba dira bjalo.</p> 	<p>O se ke wa phatlatalša maaka le lehloyo. Kgonthiše gore batho ga ba rogiwe goba ba hlabja ka mantšu.</p>

16a

Matšatši a sedumedi le matšatši a mangwe a bohlokwa

Kotara ya I – Beke ya 8 – Lephphetshomo I

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše. Na o tseba eng ka ye nngwe ya ditumelo tše? Nyakišiša ka ye nngwe ya tšona gomme o lokiše tlhagišo yeo o tlago go e hlagiša ka phapošing. Leka go tla le dipuku goba diswantšho tše o tla go di šomiša go laetša tlhagišo ya gago.

Bohindu

Boislamo

Bojuda

Bokriste

Re swanetše go hlompha batho ba ditumelo ka moka.

Tumelo ya gago ke efe?

Na tumelo ya mogwera wa gago yo bohlokwa ke efe?

Letšatšikgwedi:

Go lekola

16b

A re ngwaleng

Ngwala dintlha ka ga wena mo karateng.

Leina la ka _____

Sefane sa ka _____

Letšatši la matswalo a ka _____

Mphato wa ka _____

Sekolo sa ka _____

Mogala wa ka _____

Aterese ya ka _____

Nomoro ya mogala wa tšhoganyetšo _____

Papadi ye ke e ratago _____

Mmala wo ke o ratago _____

Mogwera wa ka yo bohlokwa _____

Se se nthabišago _____

Se se nnyamišago _____

Se se mpefedisago _____

Se ke lego sona _____

Kotara ya | – Bekē ya 8 – Lephəphetšhomō la

Dijo tša phepo

Kotara ya 2 – Bekē ya I – Lephethomo la

A re boleleng

Boledišana le mogwera wa gago ka seholpha se sengwe le se sengwe sa dijo se se lego mo. Go na le dijo dife ka seholpheng se sengwe le se sengwe? Ke ka lebaka la eng dijo tša seholpha se sengwe le se sengwe di re loketše?

Diproteine

Diproteine di aga disele tše mpsha gore mebele ya rena e gole.

Divitamine

Divitamine le diminerale di thuša mebele ya rena go lwantšha diphetelətšo le gore re dule re phetše gabotse.

A re itšhidulleng

Kgopela morutiši wa gago a go laetše go bapala papadi ya "mogala wo o kgaogilego". Ka morago ithute go foša kgwele.

Dikhaphaetrite

Dijo tše di re fa maatla.

A re ngwaleng

Dira lenaneo la dijo tše o di jelego maabane. Ka lepokisaneng la mafelelo, bolela gore na dijo tseo ke diprotheine, dikhaphaetrite, dienywa goba merogo.

Dijo tše ke di jelego maabane	Mohuta wa dijo

Mekgwa ya rena ya go ja

Kotara ya 2 – Beké ya I – Lephethomo la

A re boleleng

Botšiša bagwera ba bane gore ba rata go ja eng. Lebelela
mehuta ye e fapanego o swaye ka leswao le (✓) ge a rata dijo
tšeо gomme o swaye ka leswao le (✗) ge a sa rate dijo tšeо.

Ngwala maina a
bagwera ba gago mo.

A re ngwaleng

Lebelela lenaneo leo o le ngwadilego gomme o arabe dipotšiо tše.

Ke dijo dife tšeо bagwera ba gago ba di ratago gannyane.

Na o nagana gore bagwera ba gago ba na le mokgwa wa go rata dijo tše
go aga mmele?

Ke ka lebaka la eng o nagana bjalo?

Laopolaga

Kgopela morutiši gore a go laetše ka fao papadi ya
mogala wo o kgaogilego e ralokwago ka gona.

A re ngwaleng

Dira lenaneo la dijo tšeо re swanetšego
go di ja ka mehla.

Tšeо re sa swanelago
go di ja:

Letswai le lentši ka lebaka la
gore ge re tšofala re ile go
ba le madi a magolo.

Swikiri ye ntši, dinotšididi,
dikhlekhe le ditšipisi ka
lebaka la gore di a nontšha.

Swikiri ye ntši ka lebaka
la gore ge re tšofala re ile
go swarwa ke bolwetši bja
swikiri.

A re ngwaleng

Ngwala motswako ka ga sejo se o se ratago.

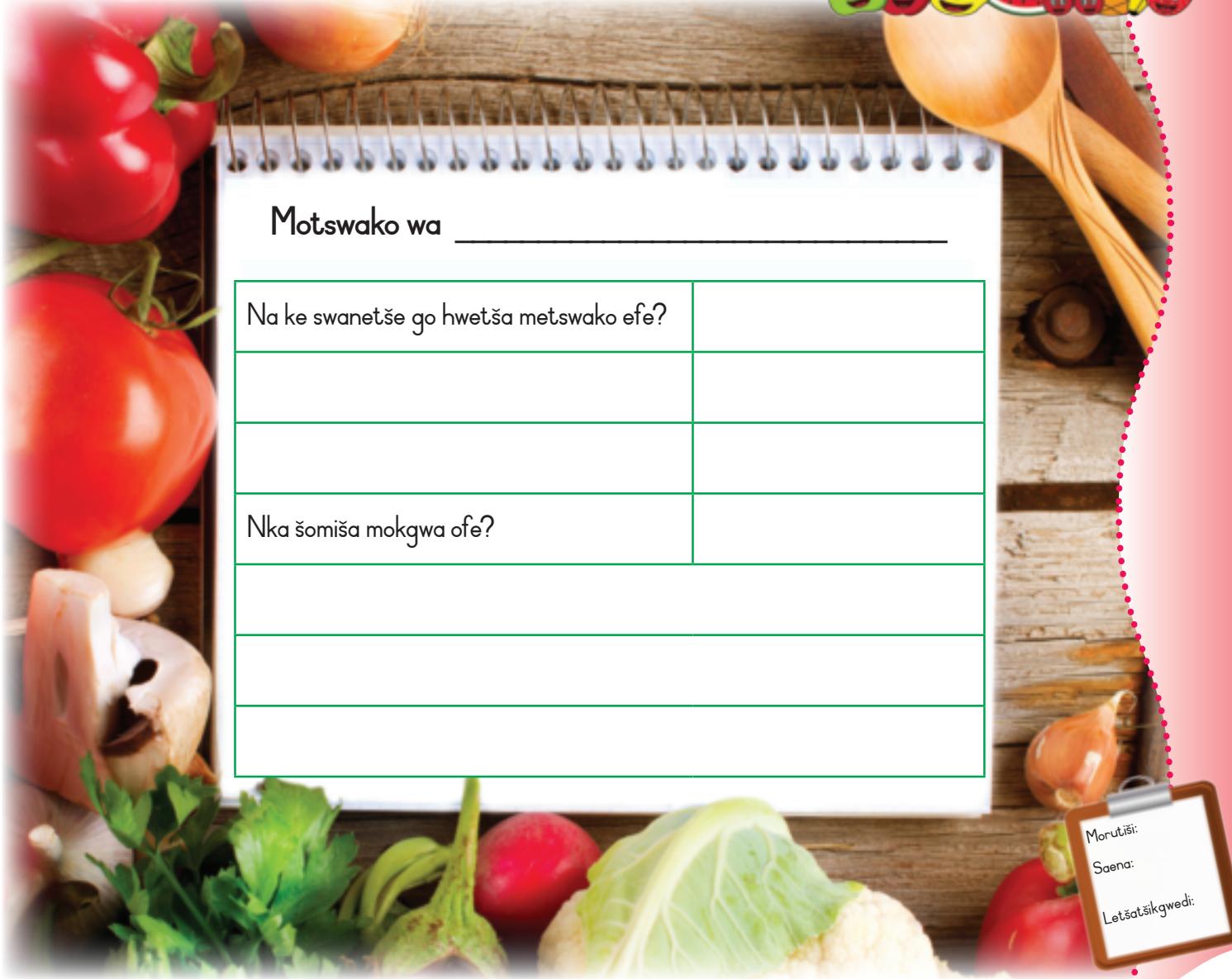

Motswako wa _____

Na ke swanetše go hwetša metswako efe?

Na ke swanetše go hwetša metswako efe?	
Nka šomiša mokgwa ofe?	

Morutiši:
Saena:
Letšatškgwedzi:

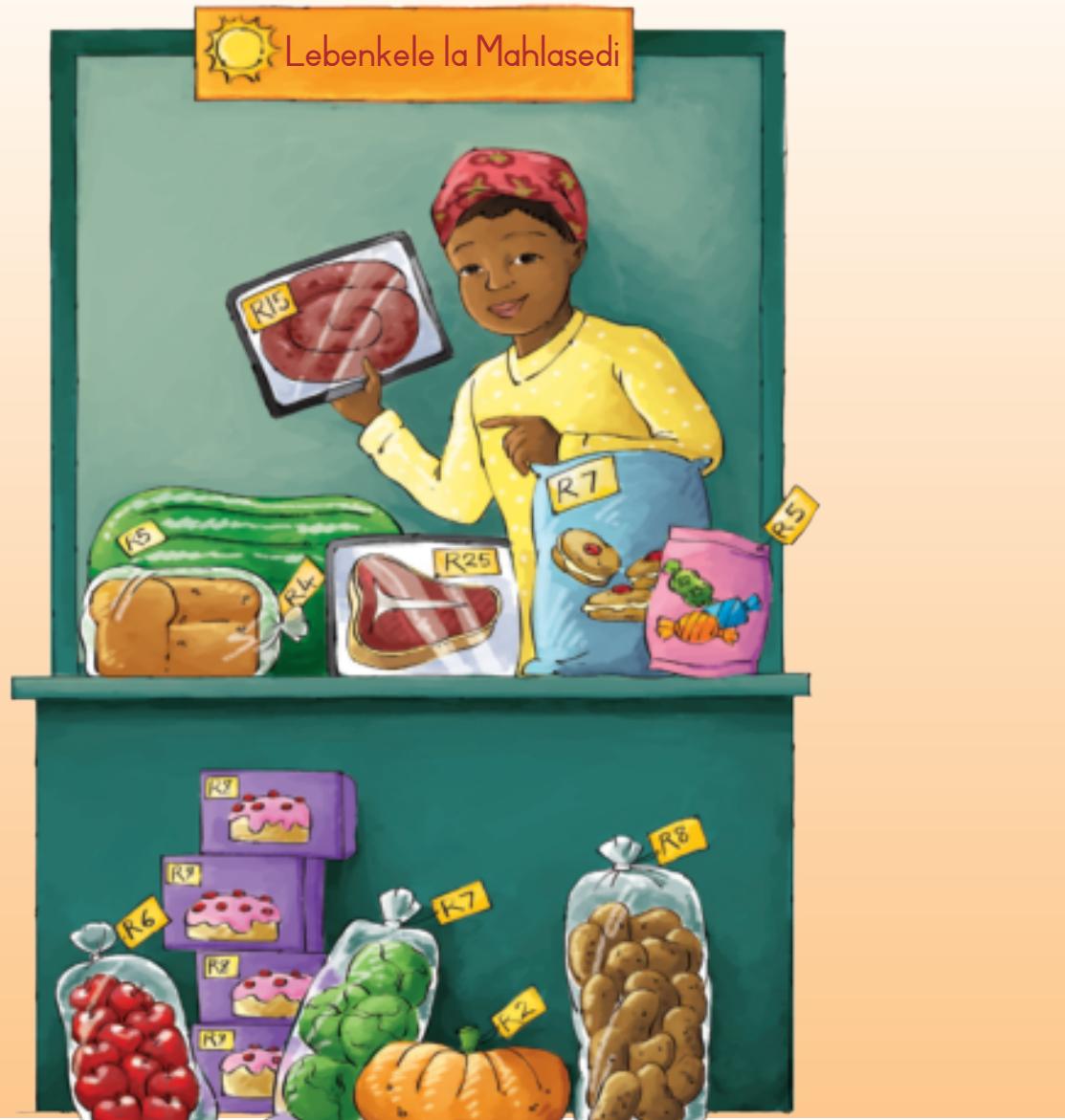
Mekgwa ye mebotse ya go ja

Kotara ya 2 – Bekē ya 2 – Lephethomo la

A re ngwaleng

Tumišo le Phuki ba tseleng ya go ya Lebenkeleng la Mahlasedi.
Ba swanetše go reka dijō tša go apeelwa dilalelo. Ba thuše go dira
lenaneo la dijō tša go lokela mmele.

A re itšidulleng

Šielanang ka go betha kgati gore
mogwera wa wa gago a tshele.

Ngwala dilo tšeо ba swanetšego go di reka, le theko tša tšona mo lenaneong la go reka la ka fase. Na Tumišo le Phuki ba lefile bokae, ge ba lefela dilo tšeо ba di rekilego?

LENANEO LA DILO

THEKO

Na mekgwa ya gago ya go ja e laetša bophelo bjo bobotse gakaakang? Khalara sefahlego sa go myemyela sebakeng sa mokgwa wo mongwe le wo mongwe wa go bontšha go ja ga botse.

Mekgwa ya ka ya go ja

Ke tlwaetše go ja ke lebeletše TV.

Ee	Aowa

Ke rata dienywa le merogo.

Ke rata dijo tša makhura tše bjalo ka ditšipisi.

Ga ke rate meetse, ke rata dinotšididi.

Ga ke je merogo.

Ke sohla dijo tša ka gabotse.

Ke ja difihlolo pele ke eya sekolong.

Bala gore o khalarile difahlego tše kae tša go myemyela.

20

Kotara ya 2 – Beke ya 2 – Lephethomo la

A re direng

Go ja gabotse

Thala goba o mamaretše diswantšho tša dijo go bontšha dijo tša phepo ye botse.

40

Letšatšikgwedi:

A re baleng

Melao ya go ja ka tshwanelo

Ka mehla hlapa diatla pele o swara dijo.
O se ke wa tlogela dijo di se tša khurumelwa.
O se ke wa ja dijo tša kgale goba tše di bodilego.
Šomiša matlakala a merogo
o dire podišwa ya tšhengwana ya gago.
Ipšalele merogo ya gago.

A re thaleng

Thala seswantšho o bontšhe melao ye.

Dikhunkhwane

Kotara ya 2 – Beke ya 3 – Lephethomo la

A re boleleng

Bolelang ka dikarolo tše di fapanego tša mmele wa Dikhunkhwane.

Dikhunkhwane di na le dikarolo tše tharo tša mmele; hlogo, mmele wa godimo le mmele wa fase.

Gape di na le maoto a tshela le manakana a tshela.

A re direng

Ngwala maina a ditho tša khunkhwane ye.

Thala mothalo go tloga go leina go ya go setho sa khunkhwane sa maleba.

Leihlo

Leoto

Mmele wa godimo

Mmele wa fase

Hlogo

Manakana

A re itshidulleng

Bobola bjalo ka nose, fofa bjalo ka serurubele ka morago o pharume bjalo ka mammati. Bjale o maemong ao o ka ralokago papadi ya kgwele ya maoto.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Thala mothalo, o nyalanye leina le lengwe le le lengwe le khunkhwane ya maleba. Bolela gore ke khunkhwane dife tšeо di lego kotsi le gore ke dife tšeо di nago le mohola go rena.

Nose

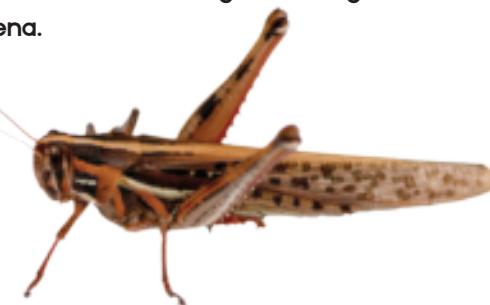
Monang

Ntšhi

Tšhošwane

Tsie

Serurubele

Podilekgwana

Mmoto

A re ngwaleng

Ngwala mantšu ao a tlogetšwego.

e dira todi.

se dulafatša matšoba.

o fetetša letadi.

e fetetša malwetši.

e ja dibjalo tša balemi.

A re boleleng

Ka ga dikhunkhwane gape

Lebelela diswantšho tše gomme o botše mogwera wa gago gore ke ka lebaka la eng dinose di na le mohola go rena batho.

Dinose di phatlalatša modula. Se se bohlakwa gore dienywa di gole.

Dinose di tšweletša todì.

A re ngwaleng

Ngwala leina la khunkhwane ye nngwe le ye nngwe sekgobeng se se filwego.

ye e mona
manopi go tšwa matšobeng.

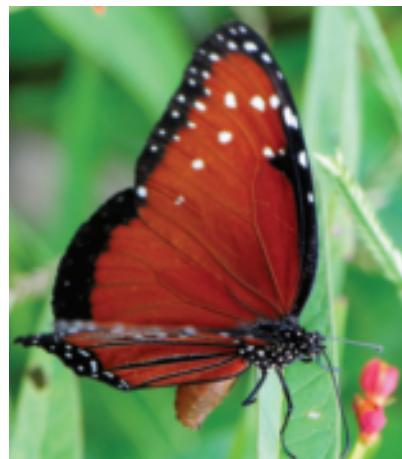
Letšatšikgwedi:

e na le maoto a morago
a go kgwahla gore e kgone go fofa.

di šomiša manakana
go dira kgokagano magareng ga tšona.

di phatlalatša modula
magare ga dibjalo.

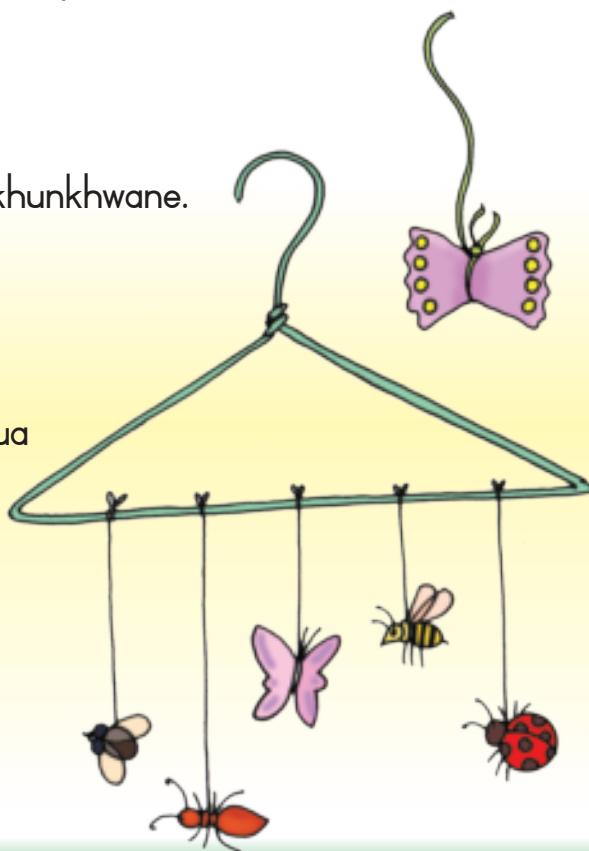
e phatlalatša ditwatši.

A re direng

Dira sešikinya dikhunkhwane.

- Seg a dikhunkhwane go tšwa go letlakala la disegwa, tše di lego kua morago ka mo pukung.
- Di lekeletše godimo ga hangara.

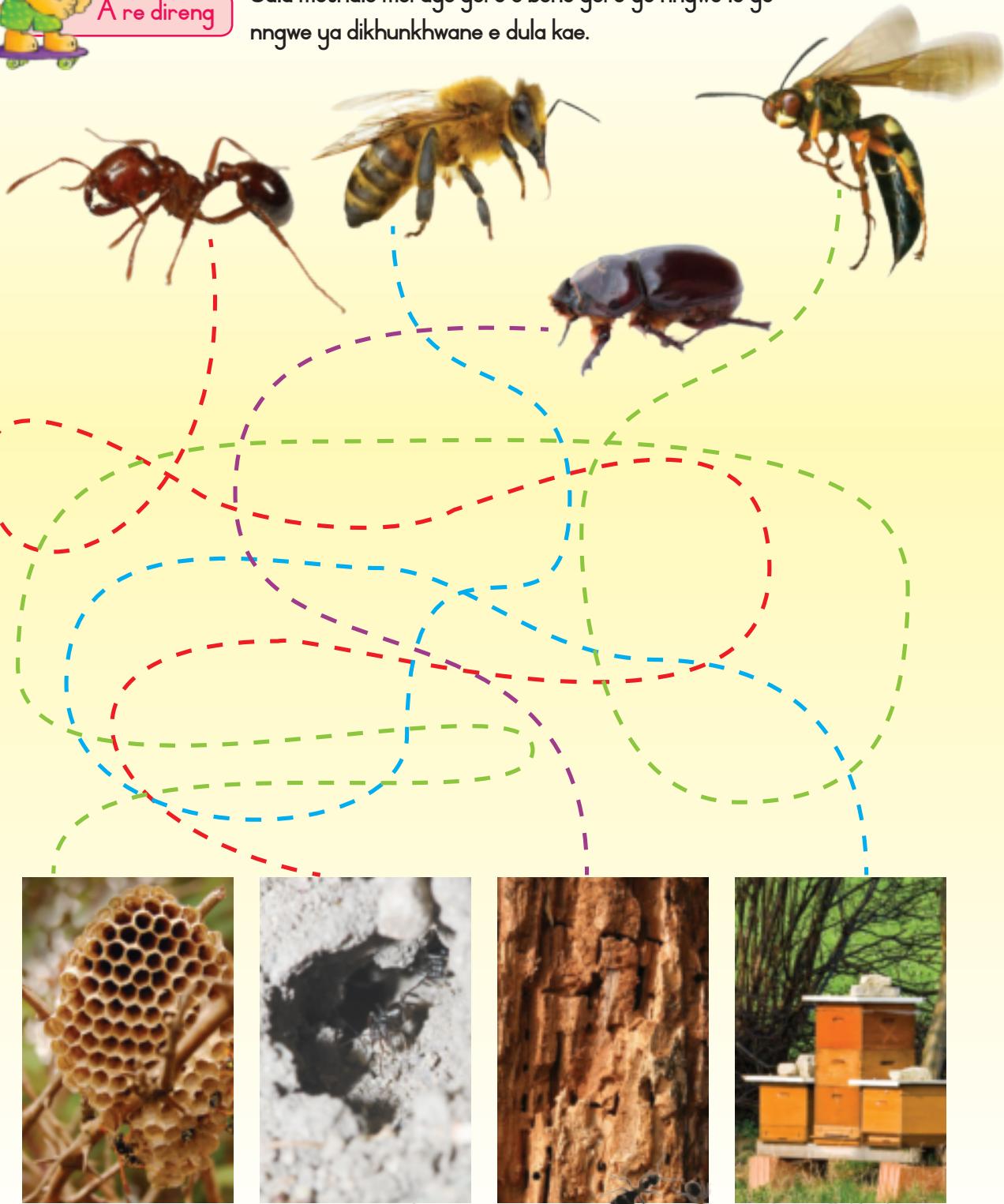
23 Madulo a dikhunkhwane

Kotara ya 2 – Bekē ya 4 – Lephethomo la

A re direng

Šala methalo morago gore o bone gore ye nngwe le ye
nngwe ya dikhunkhwane e dula kae.

A re direng

A re ngwaleng

Sepelasepela mo mabaleng a sekolo o bone gore
o ka hwetša mehuta ye mekae ya dikhunkhwane.

O bone dikhunkhwane tša mohuta mang ka kua ntle? Kgetha e tee
gomme o ngwale leina la yona.

Na khunkhwane yeo e ja dijo tša mohuta mang?

Na khunkhwane yeo e a sepela goba e a fofa?

Na khunkhwane yeo e na le mohola? Ke ka lebaka la eng o realo?

Na khunkhwane yeo e kotsi? O ka dira eng ge khunkhwane yeo e nyaka
go go gobatša?

Laopolaga

Bjale thala
khunkhwane ya
gago o be o efe leina.

24

Bontšha mošomo wa gago ka go ikgantšha

A re direng

Kotara ya 2 – Bekē ya 4 – Lephethomo la

Itirele serurubele sa gago

O tla swanelwa ke go hwetša pampiri ya bogolo bja A4.

Dikrayone tša makhura

Semamaretši

Sekero

Sehlwekišaphaephe

Khatapokisi ye go tateditšwego pampiri
ya ka ntlwaneng go yona

Thala serurubele, o laetše mmele wa sona wo motelele, wo mosesane, le mafego a sona a mabedi. Kgabiša mafego a serurubele sa gago ka dipatrone tša mebala ya go fapano. Kgonthišiša gore mafego a a swana. Segá serurubele. Mamaretša serurubele mo pampiring ya go kgabiša.

Dira manakana, o šomiša sehlwekišaphaephe se mennwe gabedi.

A mamaretše mo hlogong ya serurubele.

Letšatšikgwedi:

A re itšidulleng

Lekang dipapadi tše.

Seteisene sa I:

Kgwele ya diatla: Bethabethiša kgwele fase, o le gare o kitima ka patronē ya manyokenyoke.

Seteisene sa bo 2:

Hokhi: šomiša mmopu wa kgwele ya hokhi, o kgoromeletše kgwele go ya dinong.

Seteisene sa bo 3:

Kgwele ya diatla: Bethabethišetša kgwele go mogwera wa gago o dutše o kitima.

Seteisene sa bo 4:

Rakbi: Kitima ka kgwele gomme o e fetiše.

Seteisene sa bo 5:

Kgwele ya maoto: Tiribola ka kgwele, o ye dinong.

Leboo la bophelo

Leboo la bophelo le laetša dikgato tša go fapano tša go gola. Dikgato tša go gola di tšwelela ka tatelano ye e itšego. Lebelela leboo la bophelo bja segwagwa le la serurubele gomme o bolele ka dikgato tše di itšego.

Leboo la bophelo bja segwagwa

Lebelela diswantšho gomme o botše bagwera ba gago ka mokgwa wo segwagwa se fetogago bophelong bja sona.

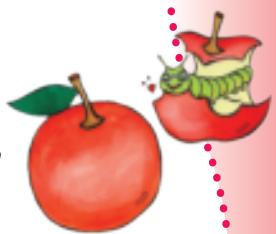
- 1** Digwagwa di a kopana gore di nontšhe mae.
- 2** Segwagwa sa tshadi se bea mae.
- 3** Kolobitsane ye nnyane ka maswafohlapi le mosela wa sephegwana.
- 4** Kolobitsane e tšwa maoto.
- 5** Mosela o a timelela.
- 6** Segwagwa se segolo seo se šetšego se na le maswaflo gomme se sa hlwe se na le diphegwana.

Letšatšikgwedi:

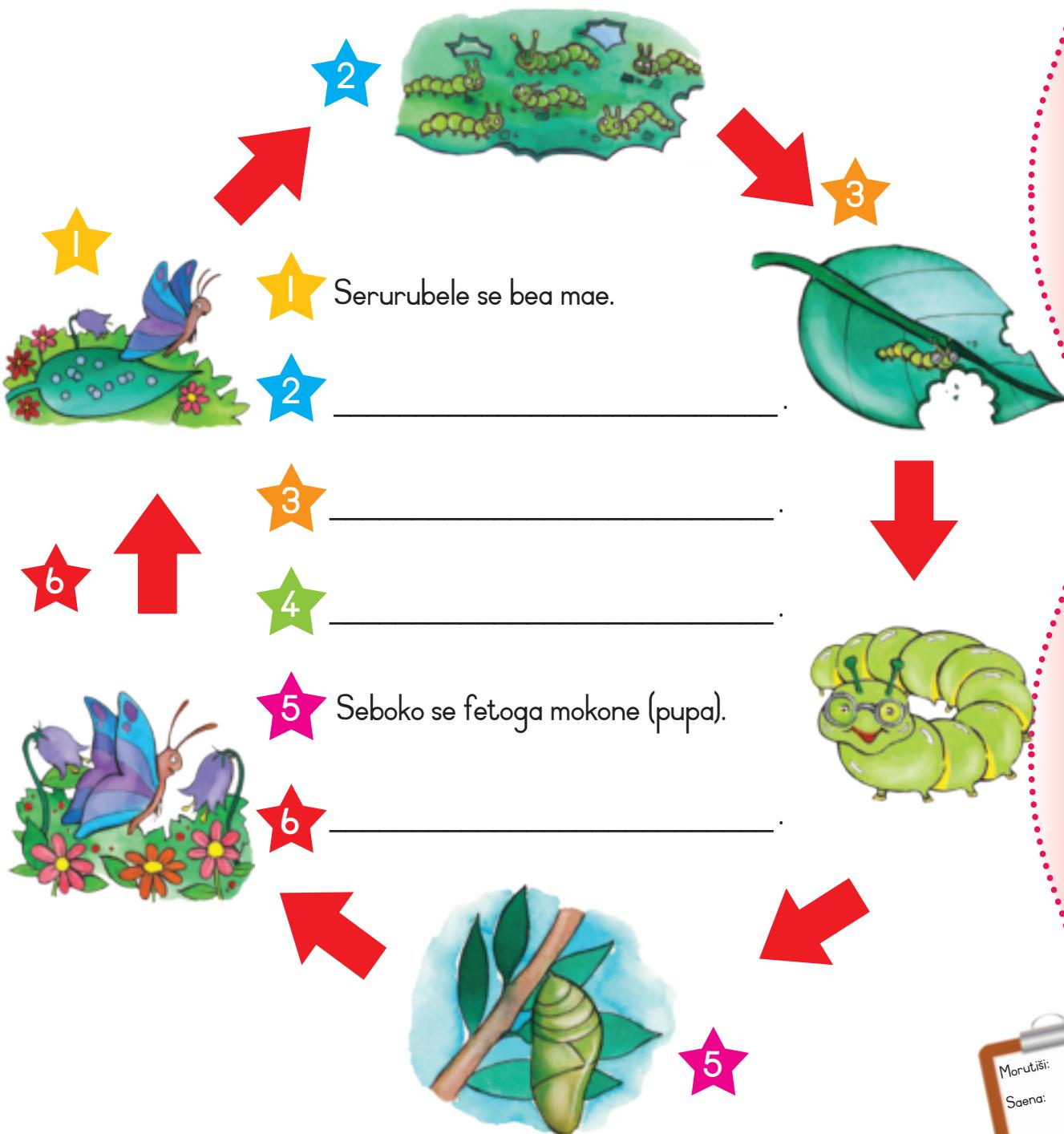

A re direng

Lebelela leboo la bophelo bja serurubele.
Ngwala gore go direga eng sebolepong se sengwe le se sengwe
sa leboo la bophelo. Re go thušitše ka dikgato tše pedi.

Leboo la bophelo bja serurubele

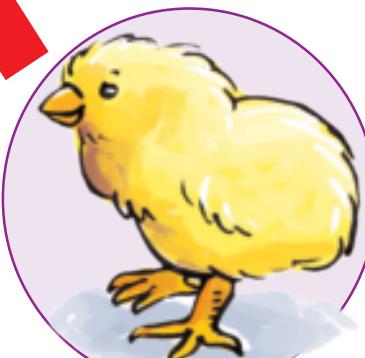
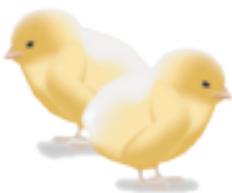
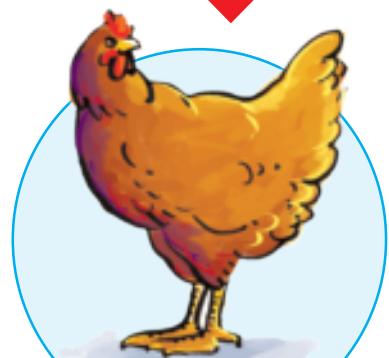
Leboo la bophelo

Kotara ya 2 – Beka ya 5 – Lephethomo la

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga leboo la bophelo bja kgogo. Ka morago o ngwale gore go direga eng kgatong ye nngwe le ye nngwe.

Leboo la bophelo bja kgogo

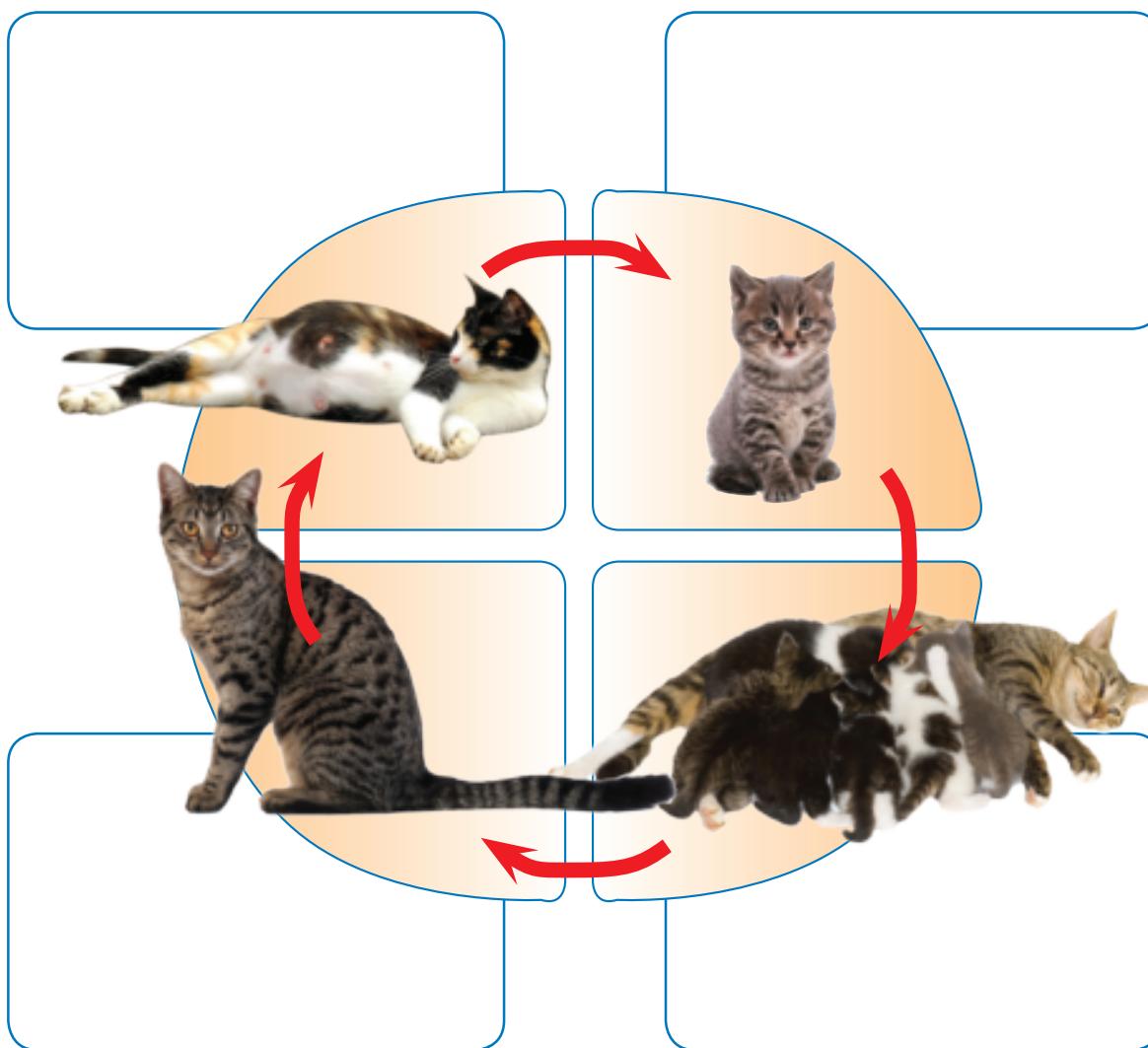
Leboo la bophelo bja katse

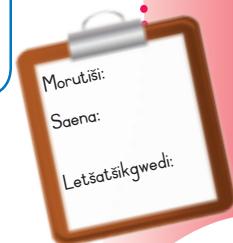
A re direng

Efa dikgato dinomoro 1-4 gomme o di šomiše go ngwala leboo la katse.
Ka thušo ya dinomoro tše o di ngwadilego, ngwala maina mo diswantšhong
go laetša leboo la bophelo bja katse

	Katsana e a hlatšwa.		Katse ye kgolo.
	Katse e gampa dibeke tše 9.		Katse e a amuša.

Bjale, itlhamele leboo la bophelo bja gago. Šomiša dihlogo tše leboo la bophelo bja katse go go thuša.

Seruiwaratwa sa ka

Kotara ya 2 – Bekē ya b – Lephethomo la

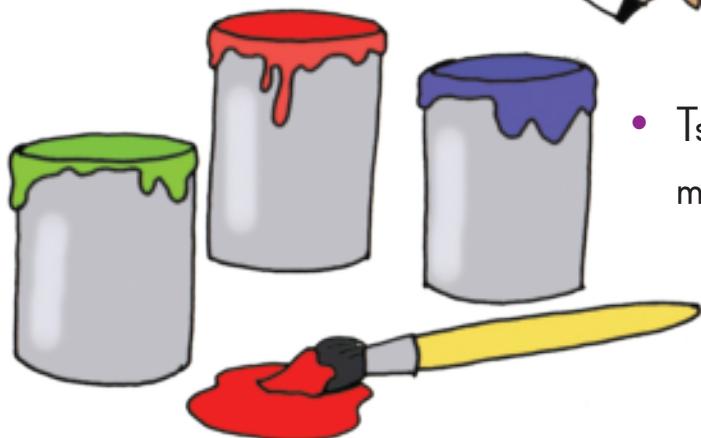
A re direng

Dira sebipasefahlego sa seruiwaratwa sa gago.

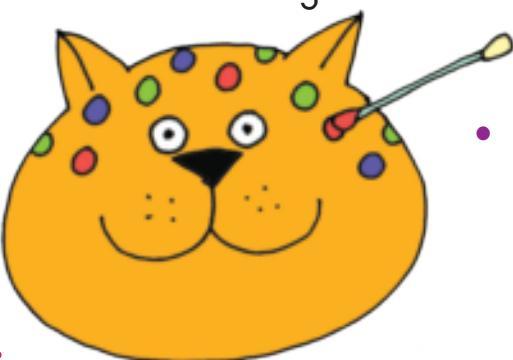
O swanetše go ba le:
Pampiri ya bogolo bja A4
Phensele
Lerojana la pente le meetse
Lehloma la ditsebe

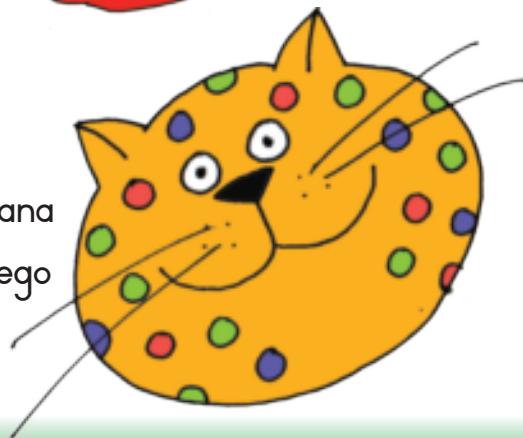
- Thala bokantle bja sefahlego sa katse mo pampiring.

- Šomiša lehloma la ditsebe mmaleng wo mongwe le wo mongwe.

- Dira marontho a mebala ya go fapania go kgabiša sefahlego sa katse.

A re boleleng

Botšiša mogwera wa gago ka ga seruiwaratwa
sa gago goba ka ga seruiwaratwa sa motho
yo mongwe seo o se tsebago. Bolela gore o
swanetše go se hlokomela bjang.

A re direng

Thala dilo tše 4 tše o swanetšeego go di dira go
hlokomela seruiwaratwa sa gago. Bjale ngwala hlogo
ka fase ga sethalwa se sengwe le se sengwe.

Morutiši:

Saena:

Letšatsikgwedi:

Go hlokomela tikologo ya rena

Kotara ya 2 – Bekē ya b – Lephethomo la

A re boleleng

Lebelela diphoustara tše, gomme o bolele le bagwera ba gago ka ga seo di re botšago sona.

Lebelela leswao la go risaekela.

Na o kile wa bona kae leswao la go swana le le?

Hle, re risaekele!

A re itšidulleng

Na o ka kcona go hlama mmino/
motantsho ka go šomiša hulahupu
le malente?

Letšatšikgwedi:

A re baleng

Na re ka dira eng gore re sware tikologo ya rena e hlwekile?

Re swanela go gopolatše di latelago:

Fokotša: Re swanetše go fokotša go tšhilafatša.

Bušeletša: Re swanetše go bušeletša (go šomiša gape) dilo ka bontši bjo re ka bo kgonago pele re di lahla.

Risaekela: Re swanetše go hwetša mekgwa ya go šomiša pampiri, mabotlelo le ditshitswana go tšweletša selo se sengwe se sefsa.

A re ngwaleng

Mo lenaneong la ka fase, ngwala maina a dilo tše di ka šomišwago gape. Re go thometše lenaneo le lengwe le le lengwe.

Risaekela galase	Risaekela plastiki	Risaekela pampiri	Dira dibodišwa
Mabotlelo a kgale	Mekotlana ya plastiki	Dikuranta	Matlakala a merogo

Marutiši:
Saena:
Letšatškgwedi:

Go risaekela

Kotara ya 2 – Bekē ya 7 – Lephethomo la

A re ngwaleng

Thala mothalo go tloga go ye nngwe le ye nngwe ya dihlogwana tša go la nngele go ya go la mmagoja go laetša ka fao di ka šomišwago go dira dilo tša mohola.

Hlama selo seo o ka kgonago go se dira o šomiša dilo tše di šomišwago gape, o be o se fe leina.

Leina la selo

Se dirilwe ka

Thala seswantšho sa selo sa gago.

A re ngwaleng

Nagana ka dilo tše di ka dirago podišwa ye botse. Ngwala le lengwe le le lengwe la mantšu a a filwego ka lepokisaneng la maleba go feleletša lenaneo. O ka tlaleletša ka dilo tše dingwe tše o di tsebago.

mekotlana ya diplastiki

matlakala a merogo

dipikiri

ditshitswana tša dinotšididi

dikgapetla tša mae

Dilo tše di ka se bolego.

Dilo tše di ka bolago.

A re direng

Dira phoustara
ya go thibela
tšhilafatšo.

Thala seswantšho
gomme o ngwale
molaetša.

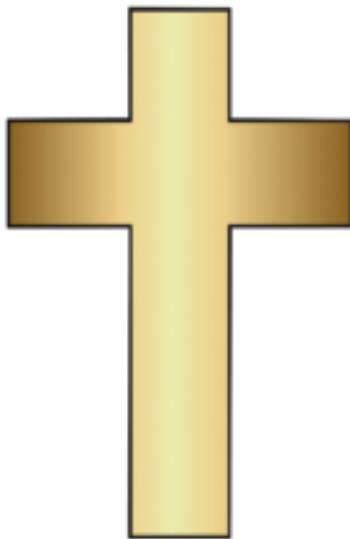
Morutiši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

Matšatši a ditumelo le a mangwe a bohlokwa

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago mabapi le gore ke ditumelo dife tše di šomišago dika tše. Bolela gore seka sa tumelo ya gago ke sefe. Ge o sa bone seka sa tumelo ya gago, se thale, gore mogwera wa gago a se bone.

Sefapano ke seka sa Bokriste.
Jesu Morwa wa Modimo o hwetše
Bakriste sefapanong

Ngwedi ka sebolepego sa bora le naledi
ke seka sa tumelo ya Islamo.

Seka sa Majuda ke Naledi ya Dafida.
Kgoši Dafida e be e le kgoši ya
Baisraele.

Seka sa Mahindu ke Om, se
ngwadilwe ka polelo ya kgale ya
Devanagari ya India.

Letšatšikgwedi:

Mafelo a go fapana a go rapela

31

A re direng

Thala mothalo o nyalanye tumelo ye nngwe le ye nngwe le lefelo la yona la go rapela. Ngwala leina la moago ka fase ga seswantsho se sengwe le se sengwe.

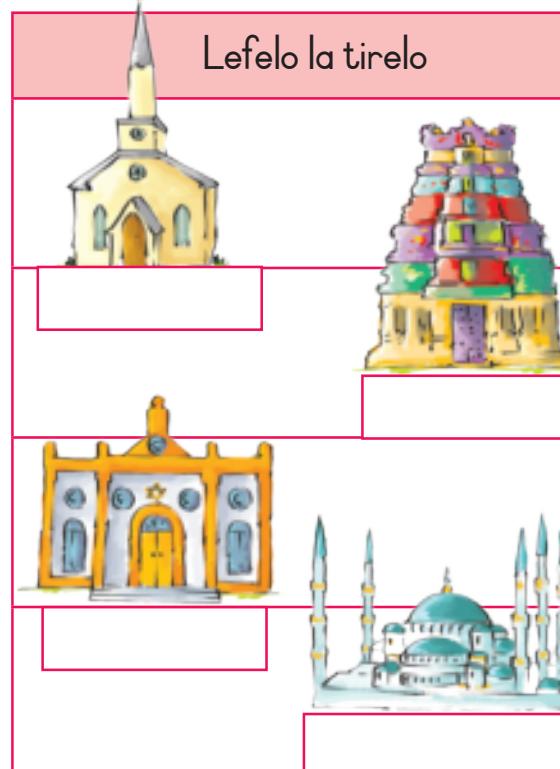
tempele

sinagoge

moske

kereke

Tumelo
Boislamo
Bohindu
Bokriste
Bojuda

A re direng

Botšiša bagwera ba 4 gore seka sa tumelo ya bona ke sefe.

Se ngwalolle kgauswi le maina a bona.

Leina la mogwera	Seka sa bona

Marutiši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

61

SETIFIKEITI

Sa go fetša Mphato wa 3

Mabokgoni a Bophelo Puku ya 1

se abetšwe

Ngwala leina la gago

Letšatsikgwedi _____

Morutiši _____

Pukuntšu ya ka

A
a

G
g

B
b

H
h

C
c

I
i

D
d

J
j

E
e

K
k

F
f

L
l

Pukuntšu ya ka

M
m

S
s

N
n

T
t

O
o

U
u

P
p

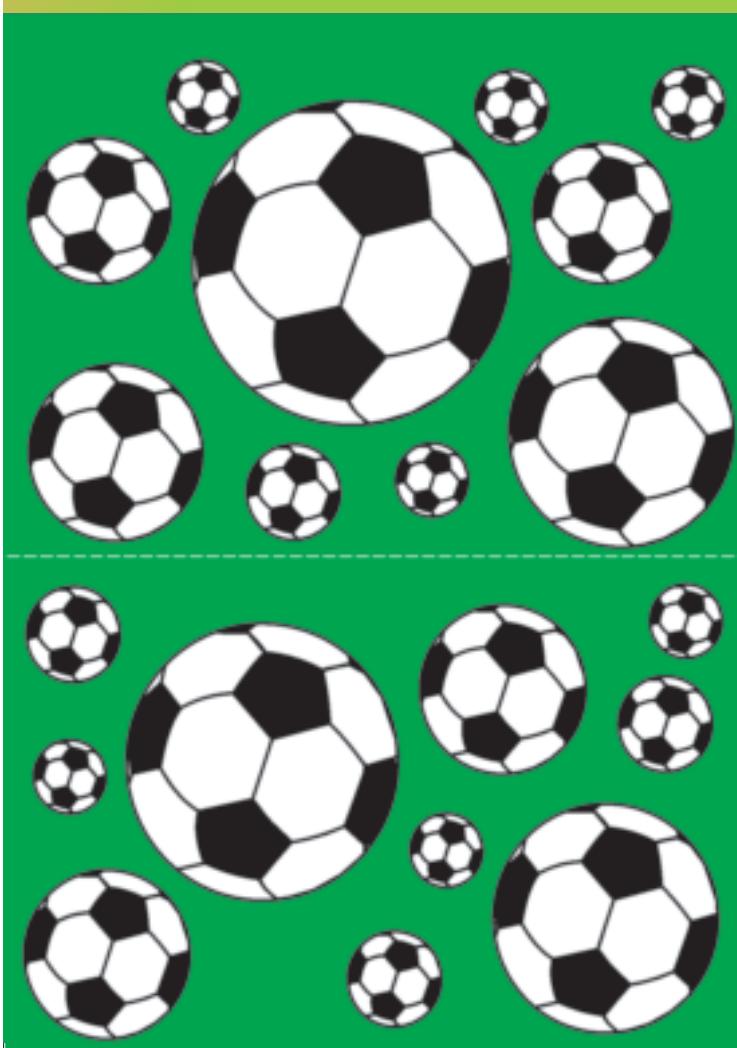
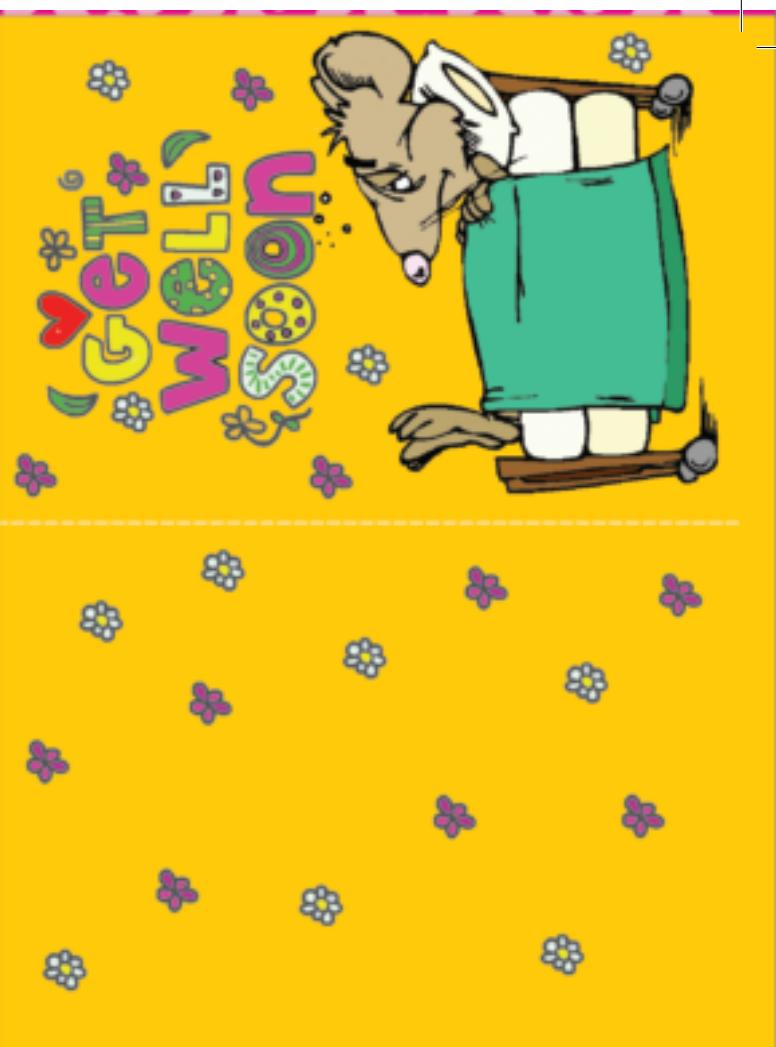
V
v

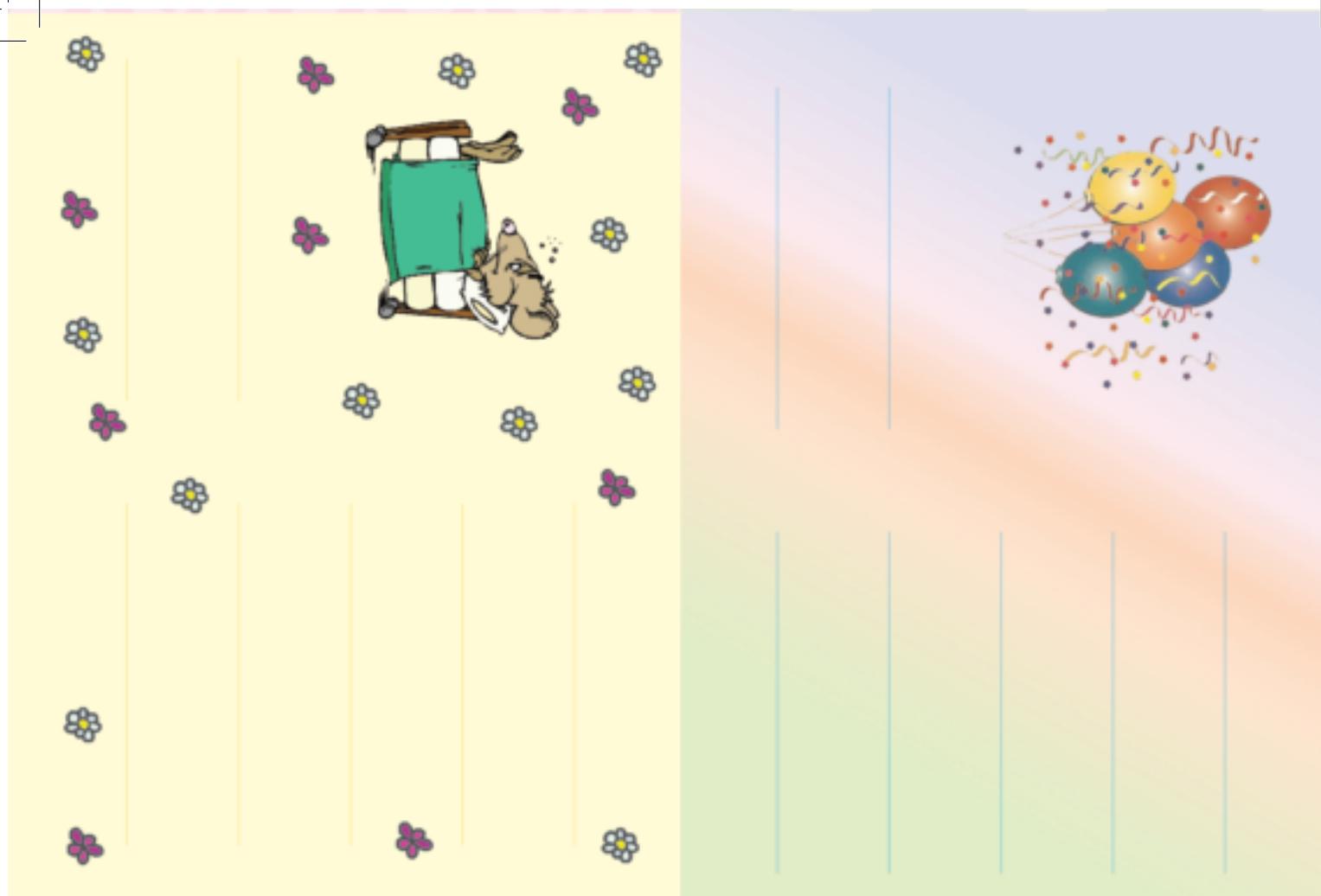
Q
q

W
w

R
r

X - Z
x - z

P.45

